Обединено училище
"СВ. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ"
с. ДОЛНО ОСЕНОВО,
общ. СМИНТИЛ обл. БЛАГОЕВГРАД.
e- mail: info-109107@edu.mon.bg
"ОТ МИНАЛОТО-СИЛА, КЪМ БЪДЕЩЕТО -СВЕТЛИНА!"

УЧЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЯ • ФИЛОСОФСКИ ЦИКЪЛ • ЧОВЕК, ОБЩЕСТВО, ПОЗНАНИЕ И ЦЕННОСТИ

Конспект, критерии за оценяване и примерен тест по философия – X клас

Съобразено с учебната програма на МОН и учебника по философия за 10. клас на издателство „Просвета“

Методическа рамка на курса по философия за 10. клас (изд. „Просвета“)

Обучението по философия в 10. клас на издателство „Просвета“ въвежда учениците в критическото мислене, логическата аргументация и основните философски въпроси за човека, познанието, истината, морала, свободата, справедливостта, обществото, културата и смисъла на съществуването.

I. ИЗПИТЕН КОНСПЕКТ ПО ФИЛОСОФИЯ – X КЛАС

1. Философия, критическо мислене и аргументация

- **Що е философия и какво прави философът:** философско удивление, рефлексия, проблемност и систематично търсене на основания; разлика между мнение, догма, мит, наука и философско знание.
- **Логика, понятия и аргументация:** понятие, съждение, умозаключение, теза, аргументи и доказателства; валидност и истинност, контрааргумент и разпознаване на логически грешки и манипулации.

2. Познание, истина, наука и език

- **Източници и форми на познанието:** сетивен опит и разум (емпиризъм и рационализъм), интуиция, практика и критична проверка; граници на познанието и скептицизъм.
- **Истина, заблуда, лъжа и смисъл:** истината като съответствие, съгласуваност и действеност; ролята на езика, символите и интерпретацията при общуване и разбиране.

3. Човек, свобода, отговорност и личност

- **Човешката природа и съзнание:** тяло, дух и самосъзнание; индивид, личност и социална роля; взаимоотношение между биологичното, културното и духовното у човека.
- **Свобода, избор и отговорност:** свобода на волята и външни/вътрешни ограничения; детерминизъм и автономия; връзката между свободата на избора и моралната отговорност за последиците.

4. Етика, ценности, общество, държава и култура

- **Добро, зло, дълг и справедливост:** морални норми, съвест, ценности и нравствен избор; щастие, достойнство, толерантност и уважение към другия.
- **Общество, гражданство, право и култура:** обществен договор, власт, закони и граждански права/отговорности; културно многообразие, диалог и смисъл на човешкия живот.

II. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И СКАЛА

Оценяването по философия за 10. клас се основава на общ сбор от 50 точки и проверява усвояването на основни философски и логически понятия, умението за анализ и съпоставка на тези, работата с философски текст и способността за последователна и аргументирана позиция.

Раздел на теста	Макс. точки	% от оценката	Основни показатели за оценяване
Част I. Философски и логически понятия	14 т.	28%	Точно разпознаване на понятия, позиции, аргументи и философски проблеми.
Част II. Съответствия и твърдения	12 т.	24%	Установяване на коректни връзки между понятия/подходи и вярно определяне на твърдения.
Част III. Анализ на философски текст	12 т.	24%	Извличане на основна теза и аргументи от откъс и обяснение на смисъла и връзките.
Част IV. Философско есе / аргументация	12 т.	24%	Формулиране на ясна теза, убедителни аргументи и контрааргумент/пример.
ОБЩО	**50 т.**	**100%**	**Общ сбор точки за преобразуване в оценка по шестобалната система.**

Критерии за оценяване на отворените отговори и аргументацията (Части III и IV – 24 точки)

- **Понятийна и проблемна точност (0–10 т. общо в двете части):** адекватна употреба на философски и логически понятия при тълкуване на проблема.
- **Анализ и логическа свързаност (0–8 т. общо в двете части):** ясно разграничаване на теза и аргументи, последователност на мисълта и отчитане на възражения.
- **Аргументация и езикова култура (0–6 т. в Част IV):** убедителна обосновка с подходящи примери и коректен, ясен писмен изказ.

Скала за преобразуване на точките в оценка (общо 50 точки)

Оценка по шестобалната система	Точки (от 50)	Процент успеваемост
Слаб (2)	0 – 14 т.	0% – 29%
Среден (3)	15 – 24 т.	30% – 49%
Добър (4)	25 – 34 т.	50% – 69%
Много добър (5)	35 – 43 т.	70% – 86%

Отличен (6)	44 – 50 т.	87% – 100%

III. ПРИМЕРЕН ТЕСТ ПО ФИЛОСОФИЯ – X КЛАС

Име, презиме и фамилия: _____	Дата: _____
Клас / Програма: X клас / Изд. „Просвета“ (ООП)	Точки: _____ / 50 т. Оценка: _____

ЧАСТ I. Задачи с избираем отговор (14 точки)

1. Кое е най-характерно за философското мислене? (2 т.)
А) Поставянето на въпроси за основанията, смисъла и ценностите и критичната проверка на твърденията Б) Сляпото приемане на слухове без проверка В) Отказът от всякакъв размисъл

2. Какво представлява „теза“ в една аргументация? (2 т.)
А) Основното твърдение, което се защитава или доказва с аргументи Б) Случайна грешка при писане В) Препинателен знак в края на изречението

3. Каква е разликата между „индивид“ и „личност“? (2 т.)
А) Индивидът е отделен представител на биологичния вид, а личността е човек със самосъзнание, ценности, свобода и отговорност Б) Думите имат напълно еднакъв смисъл във всички контексти В) Личността няма никакви социални или морални качества

4. Какво означава „свобода“ във философски смисъл? (2 т.)
А) Способност за осъзнат избор и самоопределение, съчетана с отговорност за действията Б) Пълна липса на правила и отговорност към другите В) Подчинение на чуждата воля без право на избор

5. Кое твърдение описва най-точно „моралната отговорност“? (2 т.)
А) Готовността на човека да отговаря за своите постъпки и за последиците от тях пред съвестта си и пред другите Б) Прехвърлянето на вината винаги върху обстоятелствата В) Действие без съзнание за добро и зло

6. Какво изразява подходът „емпиризъм“ в теорията на познанието? (2 т.)
А) Водещото значение на сетивния опит и наблюдението за формирането на знанията Б) Отричането на всякакъв опит и възприятие В) Убеждението, че всичко се знае без никакъв контакт със света

7. Защо толерантността и диалогът са важни за едно демократично общество? (2 т.)
А) Позволяват уважение към различията, конструктивно обсъждане на мнения и съвместен живот в многообразие Б) Задължават всички хора да мислят по абсолютно еднакъв начин В) Премахват нуждата от закони и взаимно уважение

ЧАСТ II. Съответствия и разпознаване на твърдения (12 точки)

8. Свържете всяко понятие със съответната му характеристика, като запишете буквата пред номера. (6 т. – по 2 т. за всяко съответствие)

1) Аргумент _____ А) Довод или основание, с което се подкрепя или оспорва дадена теза
2) Рационализъм _____ Б) Позиция, която отдава водеща роля на разума в познанието
3) Справедливост _____ В) Ценност и принцип за мяра, безпристрастност и зачитане на правата и достойнството

9. Определете кои от следните твърдения са верни (В) и кои – неверни (Н). (6 т. – по 1,5 т. за твърдение)

А) Истинността на едно твърдение и валидността на разсъждението са свързани, но не са напълно тъждествени понятия. _____

Б) Когато човек прави свободен избор, той не носи никаква отговорност за последиците от него. _____

В) Критичното мислене помага да различаваме обосновани доводи от емоционални внушения и манипулации. _____

Г) Културата и езикът оформят начините, по които хората осмислят света и общуват помежду си. _____

ЧАСТ III. Анализ на философски текст (12 точки)

> **Философски откъс: „Свобода, мяра и отговорност“**
>
> „Свободата не е произвол да правиш каквото ти хрумне без сметка за другите, а способност да управляваш себе си чрез разум и съвест. Истински свободният човек разбира, че всяко действие има последици и че свободата на един свършва там, където започва накърняването на достойнството на другия.“

10. Въз основа на откъса посочете: (а) с какво авторът противопоставя истинската свобода на произвола; (б) как се свързват свободата и уважението към другия. (6 т.)

Отговор: _____

_____

11. Обяснете накратко защо е важно да се разграничава „мнение“ от „аргументирана позиция“ при обсъждане на спорни въпроси. (6 т.)

Отговор: _____

_____

ЧАСТ IV. Философско есе / аргументация (12 точки)

12. Напишете кратък аргументиран текст (около 100–150 думи) по темата: „Може ли човек да бъде свободен, ако не поема отговорност за изборите си?“. Формулирайте ясна теза, приведете поне два аргумента (с пример) и отчетете възможен контрааргумент. (12 т.)

_____

_____

_____

_____

IV. КЛЮЧ С ОТГОВОРИ И УКАЗАНИЯ ЗА ПРОВЕРКА

- **Задача 1 (2 т.):** А (Поставянето на въпроси за основанията, смисъла и ценностите и критичната проверка на твърденията)
- **Задача 2 (2 т.):** А (Основното твърдение, което се защитава или доказва с аргументи)
- **Задача 3 (2 т.):** А (Индивидът е отделен представител на биологичния вид, а личността е човек със самосъзнание, ценности, свобода и отговорност)
- **Задача 4 (2 т.):** А (Способност за осъзнат избор и самоопределение, съчетана с отговорност за действията)
- **Задача 5 (2 т.):** А (Готовността на човека да отговаря за своите постъпки и за последиците от тях пред съвестта си и пред другите)
- **Задача 6 (2 т.):** А (Водещото значение на сетивния опит и наблюдението за формирането на знанията)
- **Задача 7 (2 т.):** А (Позволяват уважение към различията, конструктивно обсъждане на мнения и съвместен живот в многообразие)
- **Задача 8 (6 т. – по 2 т.):** 1 – А; 2 – Б; 3 – В
- **Задача 9 (6 т. – по 1,5 т.):** А – В; Б – Н (свободният избор е свързан с отговорност за последиците); В – В; Г – В
- **Задача 10 (6 т.):** (а) Истинската свобода е самоуправление чрез разум и съвест, а не безразсъден произвол без сметка за другите. (б) Свободата на един човек не бива да накърнява достойнството и правата на другия.
- **Задача 11 (6 т.):** Мнението може да бъде спонтанно или субективно, докато аргументираната позиция се опира на ясна теза, логични доводи, факти/примери и отчитане на възражения, което прави диалога по-задълбочен и убедителен.
- **Задача 12 (12 т.):** Оценява се по критериите от Раздел II: ясна теза, аргументи и примери за връзката между свобода и отговорност, отчитане на контрааргумент и последователен писмен изказ.